

Psycholog w procesie karnym.

Zarządzenie nr 428 KGP z dn. 17 kwietnia 2009r. w sprawie form i metod wykonywania niektórych, służbowych zadań przez psychologów pełniących służbę lub zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych Policji (Dz. U. Nr 6 z dnia 6 maja 2009r.) określa sposób realizowania zadań służbowych przez psychologów policyjnych w ramach trzech specjalizacji: opieki psychologicznej i psychoedukacji, zarządzania zasobami ludzkimi oraz psychologii policyjnej stosowanej. Jednym z zadań psychologów „PPS” jest wspomaganie procesu wykrywczego, w trybie działań procesowych lub pozaprocessowych. Analizę psychologiczną w trybie pozaprocessowym, psycholog sporządza na piśmie wniosek kierownika komórki kryminalnej lub będąc powołanym w skład grupy operacyjno – procesowej do sprawy¹. Dotychczasowa praktyka w tym zakresie wskazuje na dużą zasadność powoływania do współpracy psychologa policyjnego w sprawach zabójstw, zgwałceń, podpażeń, napadów z użyciem niebezpiecznego narzędzia (pojedynczych, seryjnych, wielokrotnych). Analizy psychologiczne jako narzędzie wspomagające pracę funkcjonariuszy są niedostatecznie wykorzystywane w sprawach zaginięć osób, ten obszar współpracy wymaga zagospodarowania. Analiza psychologiczna uzyskana w trybie pozaprocessowym nie jest dowodem w rozumieniu art. 193 k.p.k. i nie może być podstawą do ustaleń faktycznych, może być impulsem do dalszych ustaleń. Decyzja o tym, czy do pracy grupy operacyjno – procesowej powoływany jest psycholog policyjny zapada każdorazowo, adekwatnie do rodzaju przestępstwa.

Art. 195 k.p.k. określa, że „do pełnienia czynności biegłego jest obowiązany nie tylko biegły sądowy, lecz każda osoba, o której wiadomo, że ma odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie”. Przepis ten pozwala na rozróżnienie - biegłych sądowych wpisanych na listę prowadzoną przez prezesa sądu okręgowego i pozostałych, powołanych w określonej sprawie przez organ procesowy (biegły „ad hoc”). Uregulowanie to oraz art. 193 k.p.k. nie tylko uprawnia, lecz wręcz zobowiązuje psychologa policyjnego do wypełniania roli biegłego. Psycholodzy policyjni opracowują ekspertyzy psychologiczne dotyczące dorosłych sprawców

¹ Por. Zarządzenie nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dn. 23 grudnia 2004r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo – śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców. Rozdział 6.

przestępstw zlecone przez funkcjonariuszy Policji, Sądy i Prokuratury. Ekspertyzy te najczęściej zawierały odpowiedzi na pytania:

1. Czy sprawcą przestępstw (zabójstwa, podpalenia, zgwałcenia) jest ta sama osoba?
2. Jakie cechy i zachowania charakteryzują sprawcę i gdzie należy go szukać?
3. Które czynności sprawcze zabójstwa wykonywali jego uczestnicy?
4. Jaki los spotkał osobę zaginioną. Czy mogła stać się ofiarą przestępstwa?
5. Czy zdarzenie miało charakter zamachu samobójczego czy zabójstwa?
6. Czy w zamachu samobójczym mogła wystąpić namowa i pomoc osób trzecich?

W dotychczasowej praktyce psychologów policyjnych najczęściej tworzone są profile psychologiczne nieznanymi sprawców przestępstw (odpowiedź na pierwsze z powyższych pytań). Podkreślić należy, że ofertę dowodową psychologów policyjnych dotyczącą rodzaju ekspertyz tworzą osoby zadające biegłemu pytania w „*Postanowieniu*”.

Całość działań psychologa policyjnego biorącego udział w procesie karnym wyznaczają normy postępowania karnego określając prawa i obowiązki organów procesowych, stron i innych uczestników tego postępowania oraz warunki i formy ich działania, które nie mogą być dowolne. Działania psychologa muszą się mieścić w ramach określanych przez ustawę. Treść przyrzeczenia składanego przez biegłego (art. 197 § 1 k.p.k.) zobowiązuje go do wypełniania powierzonych obowiązków sumiennie i obiektywnie. Jeśli warunek ten nie jest spełniony - biegły ponosi odpowiedzialność karną (art. 233 § 4 k.k. - „*Kto jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawi fałszywą opinię lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu podlega karze pozbawienia wolności do lat 3*”). Ponadto w art. 196 § 3 k.p.k. wskazane zostało, że „*Jeżeli ujawnią się powody osłabiające zaufanie do wiedzy lub bezstronności biegłego albo inne ważne powody, powołuje się innego biegłego*”. Sporządzana przez psychologa opinia powinna odpowiadać wymogom określonym przepisami Kodeksu postępowania karnego.

Opinia biegłego powinna być zwięzła, jasna i zrozumiała dla sądu i stron, dotyczyć okoliczności stanowiących przedmiot ekspertyzy. „*Jeżeli opinia jest niepełna lub niejasna albo gdy zachodzi sprzeczność w samej opinii lub między różnymi opiniami w tej samej sprawie, można wezwać ponownie tych samych biegłych lub powołać innych*” (art. 201 k.p.k.). Opinia jest niepełna, gdy nie zawiera odpowiedzi na postawione pytania, pomija niezbędne dowody lub czynności badawcze albo nie zawiera uzasadnienia wyrażonych w niej ocen i poglądów. Niejasna jest wtedy, gdy wnioski końcowe są nielogiczne, nieściśle,

niezrozumiałe lub nie pozwalają ustalić ostatecznego poglądu biegłego. Sprzeczność w samej opinii występuje, gdy wnioski końcowe wzajemnie się wykluczają lub, gdy nie wynikają z badań przedstawionych w opinii.

Najważniejszą częścią opinii biegłego jest sprawozdanie z przeprowadzonych czynności i spostrzeżeń oraz oparte na nich wnioski (art. 200 § 2 pkt. 5 k.p.k.). W sprawozdaniu tym biegły powinien wskazać przebieg badań oraz metody, którymi się posłużył, a przedstawione wnioski powinny zawierać odpowiedź na pytania zawarte w „*Postanowieniu*” oraz argumentację merytoryczną tych wniosków.

Udział psychologa policyjnego w czynnościach wykrywczych realizowanych przez funkcjonariuszy Policji nie jest obligatoryjny, lecz korzystanie z tej możliwości jest uzasadnione względami praktycznymi i dowodowymi.